

Zákon o mediácii (formalizovanie výkonu mediácie)

NR SR schválila 25. júna zákon o mediácii, ktorý predkladal minister spravodlivosti ako iniciatívny návrh. Zákon o mediácii formalizuje mimosúdne vyrovnávanie občiansko-právnych, rodinných, obchodných a pracovno-právnych sporov. Mimosúdne vyrovnanie medzi účastníkmi trestného konania bolo riešené zákonom o mediačných a probačných úradníkoch.

Mediácia je charakterizovaná ako forma mimosúdneho riešenia sporov, kde rozhodnutia nevykonávajú tretie strany - mediátori - na rozdiel od klasického súdneho alebo rozhodcovského konania. Mediácia je alternatívnym spôsobom riešenia sporov, ktorý má zabrániť vyústeniu sporu do súdneho či rozhodcovského konania. Mediátor(i), ktorého si sporové strany vybrali (môžu ho aj kedykoľvek odvolať), svojou činnosťou "iba" pomáha stranám, aby samy vyriešili svoj spor nekonfrontačne na báze vzájomného konsenzu alebo kompromisu. Mediácia je dobrovoľná a sporové strany vyvíjajú samy aktivitu smerujúcu k vyriešeniu problému. Takýto prístup zvyšuje pravdepodobnosť toho, že po urovaní sporu budú strany schopné pokračovať vo svojich obchodných alebo iných vzťahoch.

Mediáciu bude oprávnený vykonávať podľa tohto zákona mediačný úradník, ktorý je zapísaný v registri mediátorov. Ten bude viesť Ministerstvo spravodlivosti (MS) SR. Mediátorom sa môže stať každý, kto získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, je bezúhonný a absolvoval odbornú prípravu mediátora (školenia budú organizovať inštitúcie akreditované Ministerstvom školstva SR). Počet mediátorov nebude limitovaný. Keďže postavenie mediátorov, ako aj ich odbornú spôsobilosť upravuje zákon o mediácii, nie je k podnikaniu v oblasti mediácie potrebné živnostenské oprávnenie. Úlohou mediátorov bude vykonávať svoju činnosť nezávisle a nestranne. Mediátor, ako aj osoby zúčastnené a prizvané k mediácii sú povinné zachovávať mlčanlivosť o veciach, o ktorých sa dozvedeli pri mediácii. Minister spravodlivosti zriadi na ministerstve Výbor pre mediáciu, ktorý bude poradným orgánom. Ten bude viesť zoznam mediačných centier, mediátorov a vzdelávacích inštitúcií. Jeho úlohou bude tiež dozerať a overovať vzdelávacie inštitúcie, ako aj hodnotiť a kontrolovať poskytovanie vzdelávacích aktivít. Výbor bude aj predkladať ministrovi návrh na vydanie povolenia pre takéto ustanovizne.

Pretože mediátor nevynáša žiadne právne záväzné rozhodnutie o spore, je nevyhnutné, aby strany zachytili výsledky mediácie do podoby právne záväzných zmlúv. Dohoda, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, musí mať písomnú formu a je pre obe sporové strany záväzná. Strany si môžu k spisovaniu dohody prizvať napr. svojich právnych zástupcov, aby dohoda mala všetky náležitosti zmluvy podľa Občianskeho zákonníka prípadne iných zákonov. Strany si môžu poistiť vykonateľnosť takejto zmluvy spísaním svojich záväzkov vo forme notárskych zápisníc, alebo schválením dohody vo forme zmiernu pred súdom alebo rozhodcovským orgánom, pri ktorých je možný súdny výkon rozhodnutia. V takýchto prípadoch, ak povinná strana nebude plniť to, k čomu sa zaviazala pri mediácii, môže byť podaný návrh na súdny výkon rozhodnutia podľa Občianskeho súdneho poriadku alebo návrh na exekúciu podľa Exekučného poriadku. Pokiaľ majú strany k mediátorovi dôveru, môžu ho vymenovať ako ad hoc rozhodcu, ktorý vynesie rozhodcovský nález podľa výsledkov mediácie. Takýto rozhodcovský nález má už charakter exekučného titulu.

Motivujúcim faktorom na vyriešenie sporu, ktorý sa už nachádza v rôznych štádiách súdneho konania, pomocou mediátora by malo byť vrátenie časti súdneho poplatku. Ak konanie skončia účastníci schválením súdneho zmiernu do začiatku pojednávania, vráti sa im 90% zo zaplateného poplatku. Ak konanie skončia po začatí pojednávania, vráti sa im 50% zo zaplateného poplatku, a ak účastníci vyriešia časť sporu súdnym zmiernom v zmiernovacom konaní, vráti sa im 30% zo zaplateného súdneho poplatku za ďalšie konanie súdu v predmetnej veci. Zákon umožňuje sudcom, aby vo vhodných prípadoch odporučili stranám pokúsiť sa o vyriešenie konfliktu dohodou prostredníctvom mediácie.

V súčasnosti umožňuje Občiansky súdny poriadok (OSP) stranám sporu ešte pred začatím súdneho konania iniciovať zmiernovacie konanie, ktoré je postavené na úplnej dobrovoľnosti. Zmiernovacie konania podľa OSP sa však v praxi využívajú veľmi zriedkavo, a ak strany sporu na zmier pristúpia, stane sa to väčšinou až v rámci súdneho konania. Doteraz bola činnosť mediátora na Slovensku legislatívne neregulovanou oblasťou a riadila sa zásadou "čo nie je zakázané, je povolené". Strany sporu si mohli slobodne zvoliť mediátora, pričom plne zodpovedali za svoju voľbu a posúdenie jeho odborných a osobnostných kvalít.

Kým na Slovensku sa mediácia ako spôsob riešenia obchodných sporov takmer nevyskytuje, v zahraničí okolo dvoch tretín sporov predložených na mediáciu končí dosiahnutím kompromisu strán. Mediácia sa uplatňuje najmä pri interpretácii sporných ustanovení zmlúv (predovšetkým v prípade dlhodobých zmlúv) a pri riešení sporov podnikateľov, ktorým by súdne konanie mohlo poškodiť renomé. Mediácia nie je podrobne regulovaná európskym právom. Členské štáty EÚ ju vnútorne regulujú len v časti umožnenia vykonateľnosti kompromisnej dohody potvrdenej mediátorom. Na Slovensku je to presne naopak. Vo väčšine členských štátov upravujú mimosúdne riešenie sporov, ktoré súd zveruje tretej strane, všeobecné právne predpisy alebo návrhy právnych predpisov. Tieto úpravy sa pohybujú od možnosti použiť mimosúdne riešenie sporu (napríklad v Belgicku a vo Francúzsku) cez nabádanie na jeho použitie (v Španielsku, Taliansku, Švédsku a v Anglicku a Walese) až po zákonom stanovenú alebo sudcom uloženú povinnosť použiť najprv mimosúdne riešenie sporu (napríklad v Nemecku, Belgicku a Grécku).

Zákon o mediácii nadobudne účinnosť 1. septembra 2004.